

Inga
Ängsteg

Viltskadecenter,

vad är det & hur jobbar vi

Rovdjurskador

**hur omfattande är dem & hur kan man
förebygga skador**

Sekundära skador.

Fråga gärna!

www.viltskadecenter.se

VILTSKADE
CENTER

Viltskadecenter (VSC) arbetar med skador orsakade av fredat vilt.

Kunskapsinsamling och kunskapsförmedling

- Utbildningar för Lst
- Utvecklingsprojekt
- Information
- Koordinering
varginventering, lodjur
och järv.
- Redovisning även
inventering kungsörn
- Rovdjursforum/Rovba
se

Uppdrag av Naturvårdsverket
sedan 1996.

Stora rovdjur

Fredade "storfåglar"

Tranor

Gäss

Vitkindad gås

Sädgås

Grågås

Sångsvan

Målgrupper

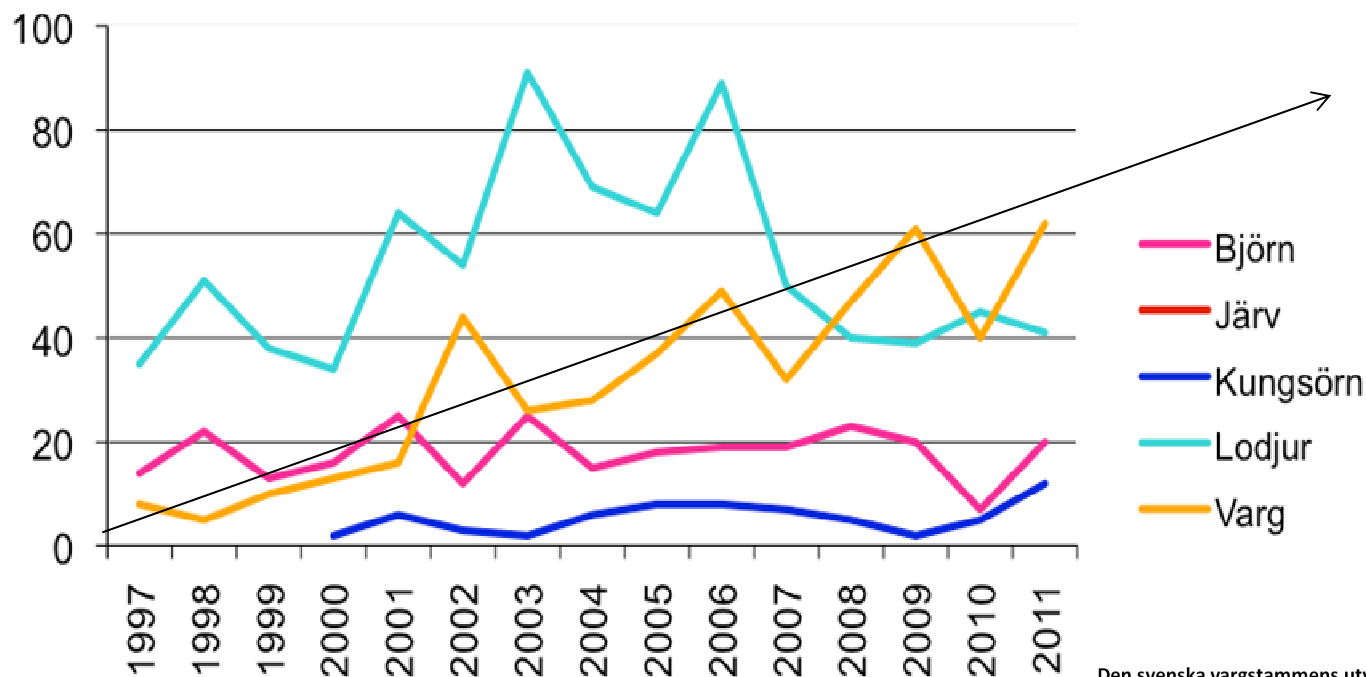
- Länsstyrelserna och deras fältpersonal
- Lantbrukare
- Berörda organisationer
- Kommuner
- Media
- Övriga informationscentra
- Andra myndigheter
- Allmänheten

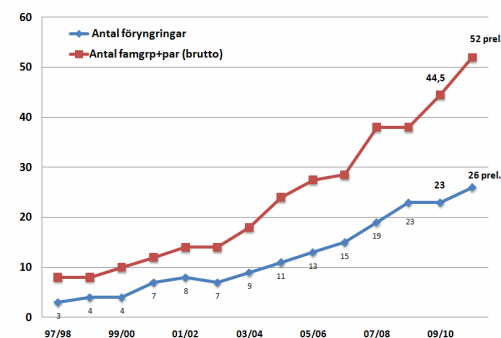
Hur många *angrepp* sker av stora rovdjur på tamdjur varje år?

www.viltskadecenter.se

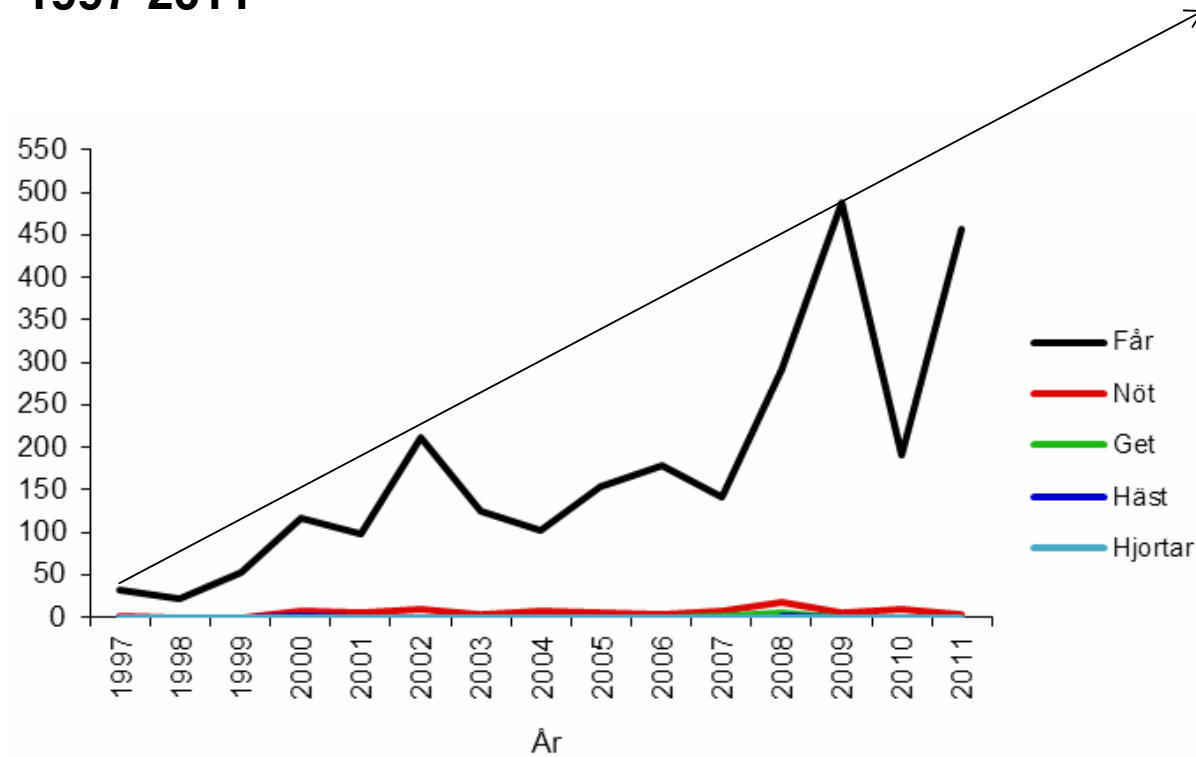

Källa: Rovdjursforum

Den svenska vargstammens utveckling 1997/98 - 2010/11

**Figur 9. Antal tamdjur angripna av varg
1997-2011**

1) Antalet angripna inkluderar tamdjur som dödats eller skadats av ett rovdjur eller saknas efter rovdjursangrepp.

Källa: Rovdjursforum

Skador på tamdjur 2011

Under 2011 angreps 675 får (vid 130 angrepp), 14 nötdjur (vid 8 angrepp) och 1 get.

Rovdjur	Får					Nöt					Get					Annat					Totalt	
	Dödade	Skadade	Saknade	Totalt	Antal angrepp	Dödade	Skadade	Saknade	Totalt	Antal angrepp	Dödade	Skadade	Saknade	Totalt	Antal angrepp	Dödade	Skadade	Saknade	Totalt	Antal angrepp	Totalt antal djur angripna	Totalt antal angrepp
Björn	37	9	46	92	20	2	-	5	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	99	22
Järv	-	-	7	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1
Kungsörn	10	2	-	12	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	13	7
Lodjur	78	17	14	109	41	3	-	-	3	2	1	-	-	1	1	71	-	2	73	-	186	44
Varg	327	70	58	455	62	3	1	-	4	4	-	-	-	-	-	2	1	3	-	462	66	
Totalt	452	98	125	675	130	8	1	5	14	8	1	-	-	1	1	72	2	3	77	1	767	140

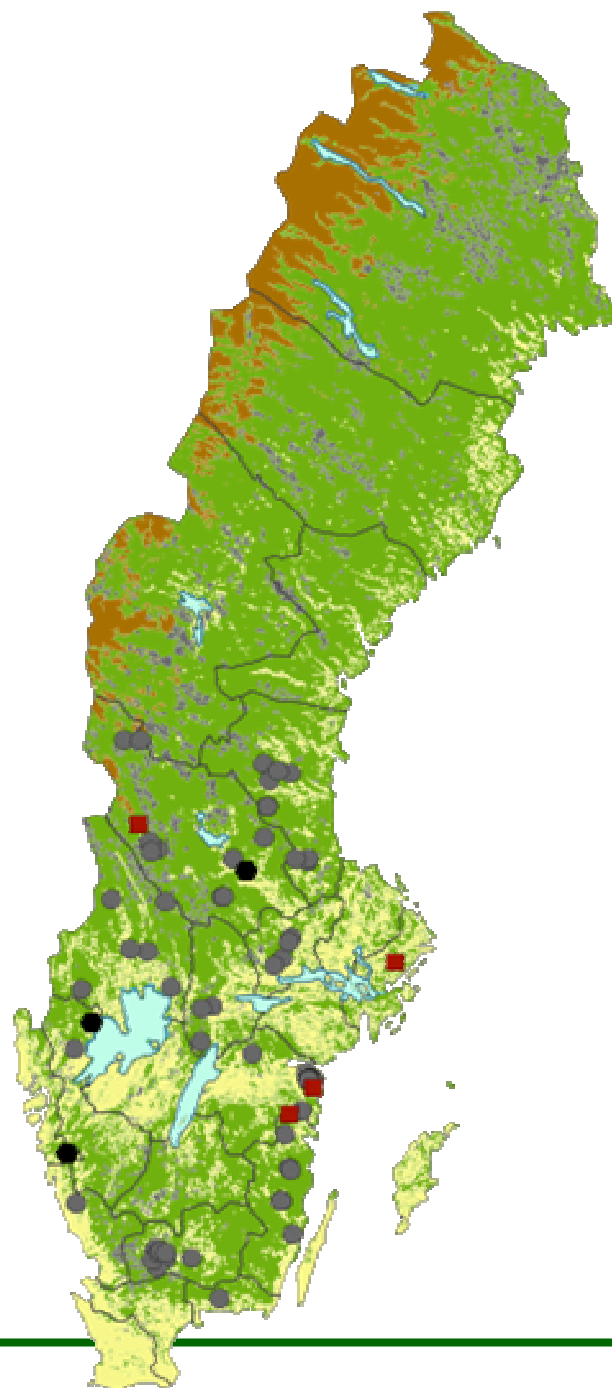
Källa: Rovdjursforum

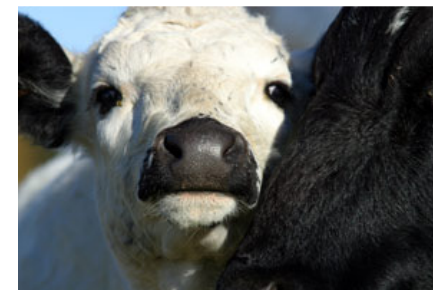
Angrepp av varg på tamdjur 2011

Tamdjur

- Får
- Nöt
- Annat djurslag

Angrepp på tamdjur på fäbodbete 2011
20 rovdjursangrepp inträffade på djur som gick på fäbodbete (fritt skogs- eller fjällbete) (tabell).

De angripna djuren var 118 får och 6 nötdjur.

Uppgifterna ingår även i de totala sammanställningarna för angrepp och tamdjur i Sverige 2011.

Angrepp på tamdjur på fäbodbete 2010

17 rovdjursangrepp skedde på djur som gick på fäbodbete (fritt skogs- eller fjällbete)

De angripna djuren var 72 får, 8 nöt och 1 get
Uppgifterna ingår även i de totala sammanställningarna för angrepp och tamdjur i Sverige 2010.

Akuta åtgärder – Tamdjur skadeförebyggande på kort sikt (4-6 v)

- Kadaverhantering och ta bort annat ätbart.
- Ökad tillsyn
- Elstängsel/elnet
- Intag på natten
- Lapptyg
- Ljud och ljusanläggningar

Akuta åtgärder efter rovdjursangrepp på tamdjur
FAKTBILAD FRÅN VILTSKADECENTER 2010-3

Eller en rovdjursangrepp i en tamdjurs-
bestånd är risken för ett följande
angrepp mycket stor. Även när
beståndet bestående av flera olika
art är angrepp på sina delar. För att
undvika ytterligare angrepp bör akuta
skadeförebyggande åtgärder sättas in
omgående.

**Akuta och permanenta
åtgärder**
Akuta åtgärder bör sättas in inom
12 timmar innan naturen efter ett
rovdjursangrepp. Ytterligare åtgärder för
särskilda angrepp avtar med tiden
beståndet av en åtgärd. Här är åtgärder
på kort sikt (4-6 veckor). De ska
bestå av en tillfällig övervakning,
som ger djurägaren till och med tillgång
att ta bort eller permanenta åtgärder
eller framtida eller till dess att risken
att angrepp minskar betydligt. Per-
manenta åtgärder ska ha långsiktiga
effekter och vara kostnadsrika så att
de håller i många år.

I detta faktablad beskrivs vi ett antal
akuta åtgärder. De ska inte ses som
lösningar, andra kan vara bättre lämp-
ade. Innan man väljer åtgärder ska de
gärna efter ett angrepp bör man ha varit
kontakt med kompetenscentrumet
man för samråd, som hjälper till med
omgående åtgärder på ett angrepp-
platsen innan de flyttas därifrån.

Förbättra befintliga stängsel
Stängsel med 10-15 meter kan komplet-
teras med en låga 80-120 cm
och/eller tvärlinor. Stängsel utgör
bara ett utskott som kompletteras med rik-
stängsel. Stängsel är generellt mer
beständigt än kringstängsel eller
eller kringstängsel. De ska vara
att löpa över stängsel. Alla kring-
stängsel och tvärlinor bör vara
och tvärlinor. Vegetation kan
bestå av en övervakning av stängslet
till stängsel förbättras. Det bör vara
minst 4-500 var och tvärlinor, samt bra
jordning.

Stängsel används sig ofta av stäng-
sel och mindre vägar för att förbjuda sig
i stängsel och kan därmed användas
in mer gränslar eller andra öppningar

I lagar. Gräddor kan utgöra svaga
punkter, speciellt om de utgör vid väd-
erangrepp eller andra angrepp. I tilläggs-
tillsättning till gränslar bör djur-
stängsel extra vara. Om det finns stora
områden eller andra föremål på stängsel-
platsen innan de flyttas därifrån.

Stängsel med 10-15 meter kan komplet-
teras med en låga 80-120 cm
och/eller tvärlinor. Stängsel utgör
bara ett utskott som kompletteras med rik-
stängsel. Stängsel är generellt mer
beständigt än kringstängsel eller
eller kringstängsel. De ska vara
att löpa över stängsel. Alla kring-
stängsel och tvärlinor bör vara
och tvärlinor. Vegetation kan
bestå av en övervakning av stängslet
till stängsel förbättras. Det bör vara
minst 4-500 var och tvärlinor, samt bra
jordning.

Stängsel används sig ofta av stäng-
sel och mindre vägar för att förbjuda sig
i stängsel och kan därmed användas
in mer gränslar eller andra öppningar

Stängsel med 10-15 meter kan komplet-
teras med en låga 80-120 cm
och/eller tvärlinor. Stängsel utgör
bara ett utskott som kompletteras med rik-
stängsel. Stängsel är generellt mer
beständigt än kringstängsel eller
eller kringstängsel. De ska vara
att löpa över stängsel. Alla kring-
stängsel och tvärlinor bör vara
och tvärlinor. Vegetation kan
bestå av en övervakning av stängslet
till stängsel förbättras. Det bör vara
minst 4-500 var och tvärlinor, samt bra
jordning.

Stängsel används sig ofta av stäng-
sel och mindre vägar för att förbjuda sig
i stängsel och kan därmed användas
in mer gränslar eller andra öppningar

**Skydds jakt om det saknas
andra lämpliga lösningar.**

Permanenta åtgärder - tamdjur

**-Kadaverhantering
och ta bort annat ätbart.**

-Stängsel

-Boskapsvaktande hundar

-Nattfälla/natthus

-Sambete med kor

-Skyddsjakt

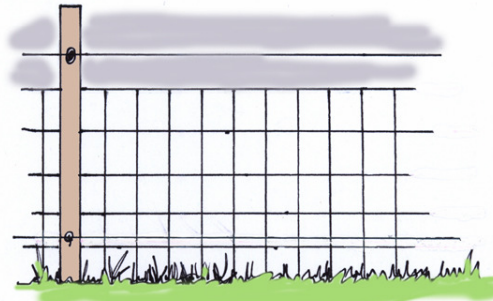
-Zonering

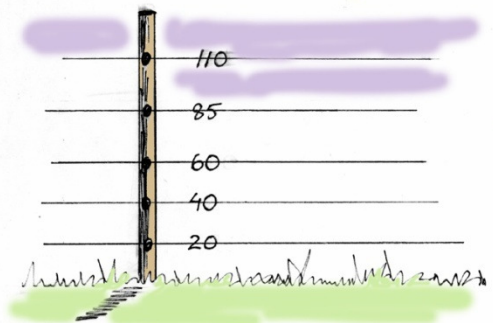
**Ibland kan kombinationer av flera åtgärder
vara bästa åtgärden.**

-Sändare på tamdjur

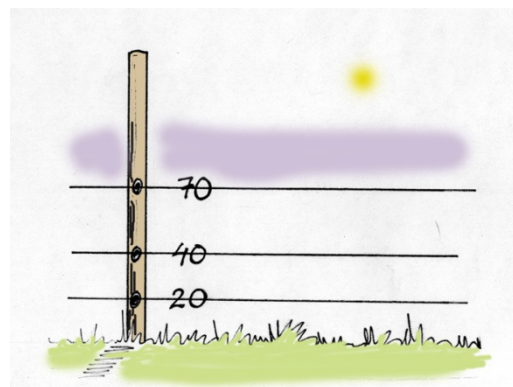
VSC rekommendationer- permanenta stängsel

**Lodjur
Varg
Björn**

**Varg
Björn**

Björn

**VILTSKADE
CENTER**

Viktigaste skyddet för fåren mot varg är elstängsel. Där det är möjligt att använda.

Alla stängsel är bättre än inga stängsel alls!!

Det bör sitta stängsel på alla sidor, vatten är inget skydd mot rovdjur.

Foto:MyraNatur/Per Blomkvist

Vanligaste sättet för rovdjur att passera stängsel är genom att försöka krypa under. Detta kräver låga trådar för att hålla rovdjuren ute.

Långa stängselsträckor med flera låga trådar kräver starkare aggregat, vanliga aggregat som används idag är på 15-25 J eller starkare.

Rovdjursavvisande stängsel

Skyddsjakt är naturligtvis den mest effektiva skadeförebyggande metoden om man får tag på rätt djur.

Skyddsjakt kan beviljas på skadegörande individer av Lst/ NV när det saknas ”andra lämpliga lösningar.”

Sekundär skador/ Indirekta skador

NFS 2008:16 (1.1 2009)

17 §

Ersättning får endast lämnas för viltskada som anmälts till länsstyrelsen enligt 10 § och besiktigats enligt 11 §, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Länsstyrelsen kan lämna ersättning för sekundära skador som inte kunnat konstateras vid besiktningstillfället

Allmänna råden

Sekundära skador (till 17 §)

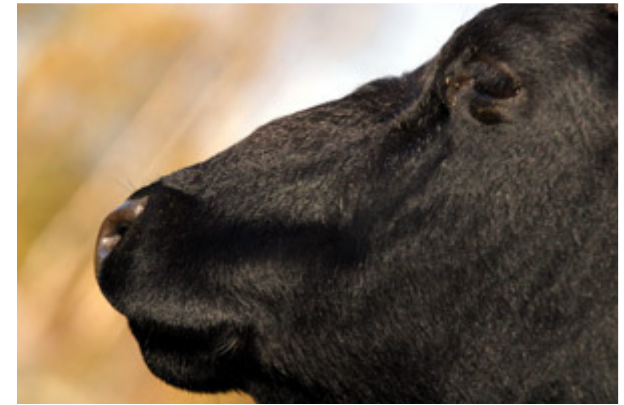
Sekundära skador kan till exempel vara tamdjur som inte kan återfinnas efter ett besiktigat rovdjursangrepp.

Indirekta rovdjursskador på tamdjur

– förslag på dokumentation, ansvarsområden och ersättningar

2008-12-04

Bakgrund

I november 2006 tog Viltskadecenter initiativ till att bilda en grupp för att diskutera indirekta rovdjursskador på tamdjur.

Syftet var att ta fram rekommendationer om hur länsstyrelserna kan gå vidare med att dokumentera och ersätta sådana skador.

Redan 2002 formulerades problematiken med indirekta skador i en skrivelse till Naturvårdsverket 2001-04-17 (Dnr 421-2609-01 Nf). Enligt Naturvårdsverkets svar (2002-01-22) bör de beskrivna problemen (indirekta skadorna) kunna bedömas som en viltskada som kan ersättas inom ramen för det dåvarande viltskadesystemet, men att det är länsstyrelsen som bör informera om huruvida detta är möjligt och i så fall på vilka kriterier. Naturvårdsverket skriver även att länsstyrelserna bör skapa enhetliga principer för värdering av de indirekta skadorna.

Arbetsgruppen för indirekta rovdjursskador

Arbetsgruppen har bestått av personer med kunskap om olika slags djurhållning, fäbodbruk, rovdjur, lagstiftning, myndigheternas organisation samt andra för arbetet relevanta områden. Personerna har inte fungerat som representanter för olika intresseföreningar eller myndigheter.

Lotta Wiringe, (Mjölkbonde) Lantbrukarnas Riksförbund
Britt-Marie Nordström (kött djur) , Lantbrukarnas Riksförbund

Alf-Erik Kristoffersson, (mjölk kor) fäbodbrukare i Jämtlands län

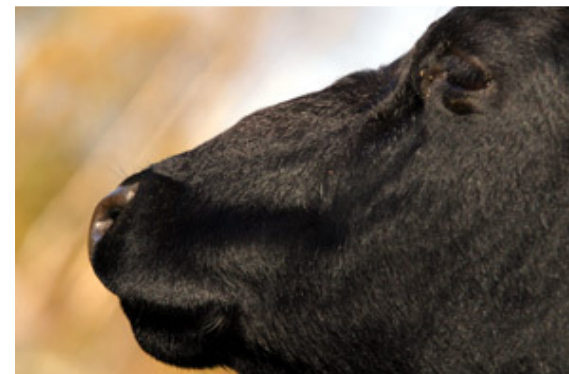
Joni Lidberg, kunskap från fäbod- och rovdjursprojekt i Gävleborgs- och Dalarnas län

Magnus Kristoffersson, rovdjursansvarig på länsstyrelsen i Jämtlands län

Jessica Backeryd, rovdjurshandläggare på länsstyrelsen i Dalarnas län (t o m 2007-04-30)

Inga Ängsteg, Viltskadecenter

Maria Levin, Viltskadecenter (sekreterare)

Arbetsgruppen redovisade sitt arbete i en första version 2008-04-14.

Förslaget skickades ut till näringarnas organisationer och länsstyrelserna för synpunkter. Föreliggande dokument har arbetats igenom ytterligare en gång efter kommentarer från fäbodbrukarföreningar och länsstyrelser.

Arbetsgruppen föreslår att länsstyrelser och berörda organisationer använder sig av materialet som en vägledning i ärendehantering och som underlag vid framtagandet av regionala handlingsplaner.

Utgångspunkten är att någon form av *händelse* måste ligga till grund för att en skada ska kunna uppstå.

En händelse kan antingen vara orsakad av rovdjur eller av någonting annat.

I modellen listas de vanligaste exemplen på beteenden och sådant som framförts som indirekta skador samt andra orsaker till störning och försvunna djur.

Modellen nedan utgör grund för rubrikerna i texten som följer.

ÅTGÄRDER VID OLIKA HÄNDELSER

Djurägarnas ansvar

Djurägaren har i grunden en skyldighet att förebygga angrepp på sina djur (hänvisning till djurskyddslagstiftning och SJV yttrande över rovdjursutredningen).

Myndigheternas ansvar

Länsstyrelsen och Naturvårdsverket bör ha tydliga planer för hur man hanterar olika slags händelser.

I dem bör framgå i vilka situationer man väljer olika åtgärder (t ex i första hand akutfålla, i andra hand vallning en viss period, etc) och i vilka situationer man tillåter snabb skydds jakt.

Olika åtgärder vidtas för björn, lo och varg. Man bör även ha klargjort vad ”annan lämplig lösning” innebär (§ 23 Jaktförordningen) för olika förhållanden. De åtgärder som vidtas bör grundas på att den aktuella djurhållningen kan fortgå på liknande sätt som innan rovdjursstörningen/angreppet.

Ibland har samtliga möjliga förebyggande lösningar på en plats redan vidtagits då ett angrepp sker, t ex vid rovdjursangrepp på djur på fäbodbeta.

Länsstyrelsen bör ha en strategi för att ansökningar ska kunna formuleras och beslut om skydds jakt på björn eller lodjur kunna fattas och verkställas direkt på platsen om situationen kräver det.

Alla lösningar passar inte alla besättningar.

Samråd mellan djurägaren och länsstyrelsen är en förutsättning för att få en bra lösning.

Flexibilitet krävs av både myndigheter och tamdjursägare.

ERSÄTTNING FÖR INDIREKTA SKADOR orsakade av rovdjur

När det gäller eventuell ersättningsstorlek bör länsstyrelsen göra en bedömning från fall till fall efter ansökan från och diskussion med tamdjursägaren.

Länsstyrelsen kan konsultera Viltskadecenter.

Merarbete

- **Söka och samla djur**
- **Flytta djur**
- **Ökad tillsyn**
- **Nattintag-foder-vatten-dynga**
- **Laga stängsel**
- **Förstärka stängsel**
- **Inköp av extra djur**

Minskad produktion

Störningar eller angrepp av rovdjur på tamdjur kan ibland leda till nedsatt produktion hos tamdjuren. Exempel som förts fram är:

- Fertilitetsstörningar
- Kastade foster
- Minskad mjölmängd
- Sämre mjölk kvalitet (förändring av utseende, smak, lukt, celltal, fetthalt)
- Minskad tillväxt (kött djur)

Andra ekonomiska förluster

En ekonomisk förlust efter en händelse orsakad av rovdjur kan även utgöras av utebliven inkomst.

Särskilt tydligt kan detta bli för små specialiserade verksamheter med avtal om leverenser av särskilda produkter och/eller aktiviteter.

Om t ex flera mjölkande djur i en liten mjölkproducerande besättning dödas eller skadas minskar produktionen väsentligt.

Uteblivna intäkter från förädling av mjölkprodukter (t ex ostförsäljning och liknande) bör kunna ersättas. Ersättningen ska vara tydligt kopplad till själva angreppstillfället.

